

Jean P o r t e r. *Nature as Reason: A Thomistic Theory of the Natural Law*. Grand Rapids–Cambridge: Eerdmans 2005 ss. 420.

Coraz bogatsza w ostatnich latach literatura teologiczna na temat prawa naturalnego wzbogaciła się o obszerne dzieło Jean Porter, która jest profesorem teologii moralnej na znanym katolickim uniwersytecie Notre Dame w amerykańskim stanie Indiana. To nie po raz pierwszy Porter pisze o prawie naturalnym. Wśród jej wcześniejszych publikacji na uwagę zasługują m.in.: *The Recovery of Virtue: The Relevance of Aquinas for Christian Ethics* (Louisville–Westminster: J. Knox Press 1990); *Moral Action and Christian Ethics* (Cambridge–New York: CUP 1995); *Natural and Divine Law: Reclaiming the Tradition for Christian Ethics* (Ottawa: Novalis – Grand Rapids/Cambridge: Eerdmans 1999). Już same tytuły jej książek wskazują na ukierunkowanie badań i publikacji ku myśli tomistycznej, której aktualność i znaczenie dla współczesnej etyki chrześcijańskiej dostrzega i rozwija. Jest czynnym i znanym nie tylko w USA teologiem moralistą. Latem 2006 r. brała czynny udział w przygotowaniu i przebiegu pierwszego światowego kongresu katolickich teologów moralistów w Padwie.

Analizowana tutaj praca prof. Porter stanowi jakby podsumowanie jej dotychczasowych badań i opracowań problematyki prawa naturalnego, czemu od początku poświęcała dużo uwagi. Stąd kilka fragmentów tej pracy ukazało się już wcześniej w formie samodzielnych artykułów. Całość jest jednak dobrze skomponowana i spójna wewnątrz. Jak sama pisze, ta praca stanowi ciąg dalszy wcześniejszego studium *Natural and Divine Law*. Zamierzeniem, zresztą skutecznie zrealizowanym, było wyjście zwłaszcza od myśli Akwinaty w scholastycznym kontekście i ówczesnej myśli prawniczej, by wykazać, że cała ta doktryna prawnonaturalna jest nadal aktualna w obecnym kontekście i „teologicznie obiecująca”. Dotyczy to również relacji do pism współczesnych autorów protestanckich, których Porter przywołuje (J. Gustafson, R. Hütter, O. O'Donovan, N. Biggar; por. np. s. 40-44), a którzy piszą o prawie naturalnym. Podkreśla równocześnie, że mimo pewnych podobieństw, różnica w podejściu do tej tematyki polega głównie na tym, że protestanci koncentrują się szczególnie na teologicznym znaczeniu ludzkiej natury i (ewentualnego) prawa naturalnego, podczas gdy autorzy katoliccy na wymiarze racjonalnym i normatywnym (s. 325).

W strukturze pracy da się dostrzec jasny sposób prowadzenia myśli, gdzie autorka zaczyna od wyjaśnienia koncepcji natury, by przejść do ludzkiej natury z akcentem na jej teleologiczny charakter, a następnie stawia to w kontekście aretologicznym i ludzkiego dążenia do szczęścia, co również wyprowadza z myśli św. Tomasza. Podkreśla tu, że właśnie „koncepcja szczęścia ma kluczowe znaczenie dla tomistycznej teorii prawa naturalnego, ponieważ stanowi kształt, w ramach którego dokonuje się integracja dwóch wymiarów ludzkiej egzystencji, to znaczy wszechstronnie rozumianej ludzkiej natury i specyficznie ludzkiego charakteru naturalnej egzystencji, czyli ludzkiego rozumu” (s. 143). Te rozważania prowadzą Porter do kwestii rozumu praktycznego jako ludzkiej zdolności do wyprowadzenia prawa naturalnego i jego stosowania, czemu towarzyszy pożyteczna analiza czynu ludzkiego (s. 231-324). W końcu, w ostatniej części swego studium, Porter umieszcza prawo naturalne w szerokim kontekście etyki teologicznej (teologii moralnej), by zaradzić pewnej sprzeczności, która wynika z jednej strony z uznania prawa naturalnego jako rzeczywistości uniwersalnie ludzkiej, a z drugiej strony jako zagadnienia teologicznego. Podkreśla, że choć prawo naturalne zawiera podstawowe normy moralne dostępne dla ludzkiego rozumu, to jednocześnie potrzebuje Objawienia dla jego pełnego zrozumienia. Dalej poświęca też uwagę szczegółowej kwestii praw człowieka (naturalnych praw ludzkich), tak często przywoływanych w aktualnym kontekście międzynarodowym i wielokulturowym, zwłaszcza prawnym. Ich powszechna obecność w dzisiejszym prawodawstwie potrzebuje jednak właściwej interpretacji i uzasadnienia, czego często brak, albo jest niewystarczające. Stąd Porter pisze, że skłania się ku przekonaniu, że „teoretyczna obrona praw człowieka musi się ostatecznie opierać na podstawach teologicznych” (s. 371).

Opracowanie prof. Porter to dzieło wyjątkowo bogate i wieloaspektowe w traktowaniu doktryny prawa naturalnego, gdzie zwykle punktem wyjścia jest nauka Tomaszowa, by następnie odnosić się i czerpać z wielorakich źródeł i studiów, które pozwalają lepiej pojąć poszczególne aspekty głównego zagadnienia. W całej pracy łatwo dostrzec głębokie zorientowanie w odnośnej literaturze, nie tylko teologicznej

czy filozoficznej, ale również prawnej czy przyrodniczej, gdzie to potrzebne. Co widać szczególnie w często rozbudowanych przypisach czy w wykazie bibliograficznym (s. 401-416). Pomocne w lekturze są z pewnością dwa dodane (bardzo częste w publikacjach amerykańskich) indeksy – osobowy i rzeczowy. Należy więc wyrazić przekonanie, że każdy, komu zależy na zapoznaniu się z dzisiejszym stanem dyskusji nad rozumieniem prawa naturalnego, nie pominie *Nature as Reason*, swoistej *summy* prawnonaturalnej Jean Porter z University of Notre Dame.

Ks. Sławomir Nowosad
Instytut Teologii Moralnej KUL